

## *Voorwoord door Pieter Steinz*

‘Het was de schuld van de hondjes,’ luidt het eigenlijke begin van *De ongewone lezer*. De koningin van Engeland – in wie we zonder enige moeite de huidige vorstin Elizabeth II herkennen – loopt achter haar opgewonden corgi’s aan en stuit op een biblio-bus die voor de keukens van het paleis geparkeerd staat. Van het een komt het ander. De koningin leent uit beleefdheid een boek (iets van Ivy Compton-Burnett, zeg maar de twintigste-eeuwse Jane Austen), leest het uit plichtsbesef helemaal uit (‘Zo zijn wij nu eenmaal opgevoed (...) men eet op wat men krijgt’), en besluit een week later om er nog een te proberen (*The Pursuit of Love* van Nancy Mitford, zeg maar de vrouwelijke Evelyn Waugh). Binnen een paar weken is ze verslaafd en leest ze waar en wanneer ze maar kan, of het nu in plaats van wandelen of tuinieren is of in haar koets tijdens de jaarlijkse rijtour naar het Parlement.

Van het ene boek komt het andere. Er gaan, zo merkt de koningin, steeds weer nieuwe deuren open, waarheen ze zich ook wendt; en de dagen zijn

simpelweg niet lang genoeg om alles te lezen wat ze wil. Ze gaat van Mitford naar Anita Brookner (zeg maar de Britse Hella Haasse), en van haar naar andere Bookerprize-winnaars als Ian McEwan en A.S. Byatt. Als ze op staatsbezoek gaat, doet ze aan wat je 'lezen op locatie' kunt noemen: Dylan Thomas en John Cowper Powys in Wales, de briljante korteverhalenschrijfster Alice Munro in Canada. En daarna volgen biografieën (de vergelijking van haar leven met dat van Lauren Bacall valt ongunstig uit), de klassieken en de grote Engelse dichters. Maar alles leest ze met een zekere onrust: 'Zij voelde zich geïntimideerd door de schier eindeloze reeks boeken en had geen idee wat ze ermee aan moest. Er zat geen enkel systeem in haar lectuur, het ene boek leidde gewoon tot het andere en vaak was ze in twee of drie boeken tegelijk bezig. In een volgend stadium was ze begonnen aantekeningen te maken (...) "Ik zie literatuur," schreef ze, "als een uitgestrekt land naar de verre grenzen waarvan ik onderweg ben zonder dat ik die ooit zal kunnen bereiken. En ik ben veel te laat begonnen. Ik zal nooit de verloren tijd inhalen."

De koninklijke verzuchting is zeer herkenbaar, tenminste voor de fanatieke lezer die overspoeld wordt met nieuwe titels en absolute aanraders ter-

wijl hij nog halverwege zijn laatste aankoop is. Maar de problemen van de Queen zijn nog niets vergeleken met de moeite die haar hovelingen hebben met haar nieuwe hobby. Ze wordt onberekenbaar, en dat is geen handige eigenschap voor een vorstin. Als ze gesprekjes heeft met onderdanen vraagt ze naar hun leesgewoonten, bij de premier en tijdens staatsbanketten is het niet anders. ‘Lezen is zich terugtrekken. Niet beschikbaar zijn,’ zegt haar secretaris Sir Kevin, die alles doet om haar verslaving te dwarsbomen – en die zelfs een halfdemente oude vertrouwing naar haar toe stuurt om haar over te halen haar energie op iets anders te richten. Dat laatste lukt, wonder boven wonder, maar dat heeft voor Sir Kevin en de rest van het Hof alleen maar vervelende gevolgen. Zoals de oude Chinese vervloeking zegt: mogen uw wensen uitkomen.

Alan Bennett, die door zijn toneelstukken *The Madness of King George* en *A Question of Attribution* ruime ervaring heeft met het portretteren van leden van het koninklijk huis, schrijft het allemaal heel subtiel en humoristisch op. Hij is erin geslaagd om van de Engelse koningin een overtuigende ‘gewone lezer’ te maken zonder iets af te doen aan haar koninklijke status. Integendeel, ze wordt een beter mens doordat ze zich dankzij haar nieuwe leeserva-

ringen beter in haar onderdanen kan verplaatsen. Zo houdt Bennett en passant een romantisch pleidooi voor het lezen, en bovendien voor de lol van het ‘terugpraten’ tegen de klassieke literatuur. ‘Ben ik de enige,’ schrijft ze in haar boekje, ‘die wel eens een hartig woordje met Henry James zou willen spreken?’ En: ‘Ik begrijp wel waarom mensen zo’n hoge dunk van Samuel Johnson hebben, maar veel van wat hij schrijft is gewoon vooringenomen kletspraat.’ En bij het lezen van Henry James kan ze een welgemeend ‘Schiet toch eens op’ niet onderdrukken, waarmee ze het bedienend personeel de stuipen op het lijf jaagt.

*De ongewone lezer* zet de lezer ook nog eens aan het denken. Natuurlijk: de ene koningin is de andere niet, en ónze vorstin staat – anders dan Elizabeth – bekend als een cultuurliefhebster. Maar een echte lezer lijkt Beatrix niet te zijn, hoewel ze meermaals blijkt heeft gegeven van haar bewondering voor Hella Haasse. Wat zou het geweldig zijn als zij met haar onderdanen in discussie ging over nieuwe of oude boeken, als ze vaker literaire symposia in haar paleis organiseerde, en als ze zich bij het overlijden van onze grote schrijvers in het openbaar over hun belang voor Nederland en het Nederlands uitsprak. Misschien heeft ze net als Elizabeth in het verhaal

van Bennett een zetje nodig om haar prioriteiten te verleggen naar het lezen. Misschien kan de biblio-bus eens voorrijden bij Paleis Noordeinde.

Maar wat zou het mooiste 'leestraject' zijn voor een Nederlandse koningin? Welke boeken zou ze in elk geval moeten lezen? Ervan uitgaande dat ze al het werk van Hella Haasse al heeft gelezen, adviseren we allereerst de Hollands-Indische romans van Multatuli (*Max Havelaar*) en Louis Couperus (*De stille kracht, Van oude mensen*), en de oud-Hollandse historische romans van S. Vestdijk (*Puriteinen en piraten*) en Cynthia McLeod (*Hoe duur was de suiker?*). Daarna wat moderns in het verlengde van Haasse, iets van Arthur Japin of Nelleke Noordervliet. De grote twintigste-eeuwers natuurlijk: Nescio, Bordewijk, Hermans, Reve, Mulisch en Wolkers. Poëzie van Gorter, Leopold, Bloem en Komrij. Wat typisch Hollandse humoristen als Carmiggelt, Biesheuvel, Campert en Benali, en wat typisch Hollandse pessimisten als Van Eeden, Emants, Huizinga en Karel van het Reve. Grunberg, niet te vergeten, en een paar honderd pagina's Van der Heijden. En tot slot de oude klassieken: *Van den vos Reynaerde* (voor een mooi beeld van de wereld van vrije jongens en slimme misdadigers), de *Nederlandse Historiën* van Hooft en de *Gysbrecht* van Vondel (voor een beter besef van

de Nederlandse identiteit), en de *Camera Obscura* (voor het échte Nederland-in-een-notendopgevoel).

Toegegeven, het is niet uitgesloten dat Beatrix de meeste titels van dit lijstje ooit heeft gelezen. Per slot van rekening heeft ze nog onderwijs genoten in een tijd dat er op school serieus werk werd gemaakt van de literatuurlijst. Maar niemand houdt er rekening mee dat ze nog heel lang koningin zal zijn, en ook haar opvolger kan baat hebben bij het leestraject dat hierboven geschetst is. Een leesverslaving zou bepaald geen slechte carrièrestap zijn voor kroonprins Willem-Alexander, wiens literaire profiel op zijn zachtst gezegd onscherp is.

Laat die bibliobus maar parkeren bij Villa De Eikenhorst.

OP WINDSOR CASTLE was het de avond van het staatsbanket, en terwijl de president van Frankrijk zich naast Hare Majesteit posteerde, stelde de koninklijke familie zich in slagorde achter hen op, waarna de stoet zich langzaam in beweging zette en zich naar de Waterloo Chamber begaf.

‘Nu ik u even onder vier ogen spreek,’ zei de koningin, met een minzaam lachje naar links en naar rechts terwijl ze tussen het luisterrijke gevolg door schreden, ‘zou ik u dolgraag iets over de schrijver Jean Genet willen vragen.’

‘Aha,’ zei de president. ‘Mais oui.’

De ‘Marseillaise’ en ‘God Save The Queen’ maakten een tijdelijk einde aan de conversatie, maar toen zij hun plaatsen hadden ingenomen, wendde Hare Majesteit zich opnieuw tot de president en hervatte het gesprek.

‘Was hij nu, ook al was hij dan homoseksueel en een gevangenisboef, werkelijk zo slecht als men hem afschildert? Of, liever gezegd’ – en ze nam haar soepel op – ‘was hij werkelijk zo goed?’

Daar hij niet over de roemruchte toneelschrijver en romancier was gebriefd, keek de president verwilderd om zich heen of hij zijn minister van Cultuur zag. Maar die werd net aangesproken door de aartsbisschop van Canterbury.

‘Jean Genet,’ zei de koningin behulpzaam. ‘Vous le connaissez?’

‘Bien sûr,’ zei de president.

‘Il m’intéresse,’ zei de koningin.

‘Vraiment?’ De president legde zijn lepel neer. Het kon wel eens een lange avond worden.



HET WAS DE schuld van de hondjes. Het waren snobistische dieren die gewoonlijk, wanneer ze in de tuin geweest waren, het bordes op gingen, om vervolgens door een lakei te worden binnengelaten. Deze dag holden ze echter dolzinnig blaffend het bordes over, de trappen weer af, de hoek om, langs de zijkant van het paleis, waar de vorstin ze kon horen keffen naar iets wat zich op een van de binnenplaatsen bevond.

Het was de bibliobus van de City of Westminster, een soort kleine verhuiswagen die naast de vuilnisbakken voor een van de keukendeuren stond. Dit was een gedeelte van het paleis waar ze zelden kwam,



en ze had de bibliobus daar dan ook nog nooit eerder gezien, net zomin vermoedelijk als de honden, hetgeen ongetwijfeld de reden was van alle commotie, zodat ze, nu het haar niet lukte de dieren te kalmeren, het trapje van de bus op ging om zich te verontschuldigen.

De chauffeur zat met zijn rug naar haar toe en was bezig een sticker op een boek te plakken, terwijl de enige die zo te zien een boek kwam lenen een magere roodharige jongen in witte werkkledij was, die op zijn hurken in het gangpad zat te lezen. Geen van beiden schonk enige aandacht aan de nieuw binnengekomene, zodat de koningin kuchte en zei: ‘Het spijt me van alle lawaai’, waarop de chauffeur zo abrupt ging staan dat hij zijn hoofd stootte tegen de afdeling Naslagwerken en de jongen in het gangpad haastig overeind stommelde en Fotografie & Mode omverwierp.

De koningin stak haar hoofd naar buiten. ‘En nu ogenblikkelijk stil, mormeltjes,’ waarmee zij, zoals ook de bedoeling was geweest, de chauffeur annex bibliothecaris de gelegenheid gaf zich van de schok te herstellen en de jongen om de boeken op te rapen.

‘Wij menen u hier nog niet eerder gezien te hebben, meneer...’

‘Hutchings, majesteit. Elke woensdag, mevrouw.’  
‘Werkelijk? Dat heb ik nooit geweten. Komt u van ver?’

‘Nee, mevrouw. Van Westminster.’

‘En u bent...?’

‘Norman, mevrouw. Norman Seakins.’

‘En waar werkt u?’

‘In de keuken, mevrouw.’

‘Zo. Hebt u dan wel genoeg tijd om te lezen?’

‘Eigenlijk niet, mevrouw.’

‘Het vergaat ons net zo. Hoewel, nu wij toch hier zijn, dienen wij eigenlijk een boek te lenen.’

De heer Hutchings glimlachte behulpzaam.

‘Is er iets wat u speciaal zou willen aanbevelen?’

‘Waar houdt Uwe Majesteit van?’

De koningin aarzelde, want om eerlijk te zijn wist ze dat niet goed. Ze had nooit veel belangstelling voor lezen gehad. Natuurlijk las ze wel eens wat, zoals iedereen, maar van boeken houden was iets wat ze aan anderen overliet. Dat was een hobby, en het lag in de aard van haar werk dat ze er geen hobby's op na hield. Joggen, rozen kweken, schaken of klimmen, taarten versieren, modelvliegtuigen bouwen. Nee. Hobby's hadden te maken met voorkeuren, en voorkeuren dienden te worden vermeden. Door voorkeuren werden mensen uitgesloten. Zij had